

Inspiratiedocument **Havelte**

Samen aan de slag voor landschap en natuur

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

Landschapsbeheer Drenthe

Colofon

Inspiratiedocument Havelte

Samen aan de slag voor landschap en natuur

Eindrapport december 2023

Opdrachtgever

Stuurgroep Regionaal Landschap

Opdrachtnemer

Landschapsbeheer Drenthe

T (0592) 316 616

info@lbdrenthe.nl

www.lbdrenthe.nl

Contactpersonen

Erwin Bruulsema

Stefan Pronk

Mart Siebering

Jurre Brouwer

Afbeeldingen

Medewerkers Landschapsbeheer Drenthe

Mede mogelijk gemaakt door

Nationaal Park
Dwingelderveld

Nationaal Park
Drents-Friese Wold

Holtingerveld

provincie Drenthe

Rijksverheid

provinsje fryslân
provincie fryslân

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding** 3
 - 1.1 Impuls Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek 4
 - 1.2 Impuls Streekbeheer Landschap 4
- 2 Ontstaan en ontwikkeling van het landschap in de Drents-Friese grensstreek** 6
- 3 Bewonersbetrokkenheid in Havelte** 10
 - 3.1 Bestaand netwerk 10
 - 3.2 Uitbreiding netwerk 10
 - 3.3 Dorpsnetwerk 11
- 4 Ideeën vanuit Havelte** 12
 - 4.1 Toegankelijkheid van het landschap 12
 - 4.1.1 Uitleg hoe en waarom? 12
 - 4.1.2 Belevingswaarde vergroten 12
 - 4.2 Behoud, herstel, versterken en onderhoud kleinschalig landschap 12
 - 4.3 Inrichting Essen rondom Havelte 14
 - 4.4 Herstel Schapendrift 14
 - 4.5 Herinrichting Toegangspoort Holtingerveld 15
 - 4.5.1 Groene Traineeships 15
 - 4.6 Groene kijk op het landschap vergroten 15
 - 4.7 Wadi's bij rugbyveld 15
 - 4.8 Inpasbaarheid woningbouw in landschap 15
- 5 Resultaten uitvoering** 16
- 6 Aan de slag** 17
 - 6.1 Projectkansen 17
 - 6.2 Prioritering projectvoorstellen vanuit Havelte 18
 - 6.3 Vooruitblik en vervolgstappen 18

1 Inleiding

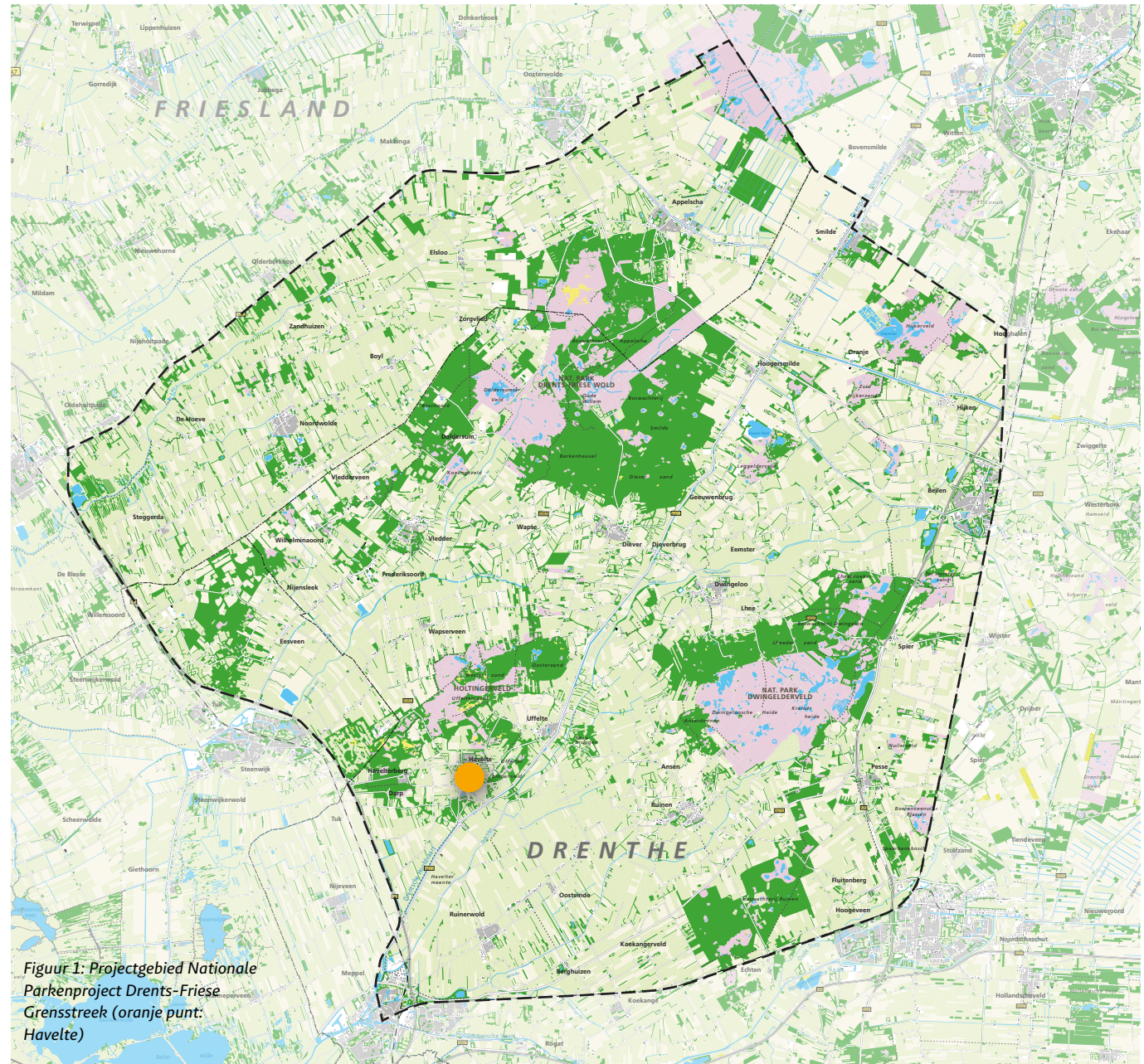
Gedurende de periode 2021-2023 is in Havelte gewerkt aan het project 'Impuls Streekbeheer Landschap'. Dit project maakt onderdeel uit van een overkoepelend impulsproject Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek.

Doel van de Impuls streekbeheer landschap was het vergroten van de betrokkenheid van bewoners uit Havelte bij de directe groene leefomgeving en het landschap in de Drents-Friese grensstreek en gezamenlijk plannen maken voor behoud en versterking van de natuur- en landschapskwaliteit.

Binnen het project zijn tijdens diverse openbare bijeenkomsten ideeën geopperd voor het behouden en versterken van de natuur- en landschapskwaliteit en de natuurbeleving in en rondom Havelte. In dit inspiratiedocument vindt u een overzicht van de resultaten met daarbij een overzicht met toelichting op de ideeën die opgehaald zijn vanuit het dorp.

Voor de haalbaarheid van de realisatie van deze ideeën is het van belang dat alle belangen die spelen in een gebied goed tegen elkaar worden afgewogen en de betrokken grondeigenaren hierin aan de voorkant betrokken worden. De ideeën zijn gericht op het dorp en de omgeving, waar gronden in eigendom zijn van o.a. particulieren, agrariërs, overheden, terreinbeherende instanties en andere eigenaren. Dit inspiratiedocument heeft dus in geen geval de intentie om over terreinen van andere eigenaren te beslissen, maar vormt een eerste basis om als dorp Havelte in gesprek te gaan en plannen te concretiseren voor behoud, herstel en versterking van de groene leefomgeving en het landschap.

Naast draagvlak onder de dorpsbewoners en grondeigenaren zijn er meer factoren van invloed op de haalbaarheid van de realisatie van ideeën, zoals beschikbaarheid van financiering voor aanleg en onderhoud, maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen in het landelijk gebied.

Figuur 1: Projectgebied Nationale Parkenproject Drents-Friese Grensstreek (oranje punt: Havelte)

1.1 Impuls Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek

Het Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek heeft een driejarige subsidie ontvangen om in de periode 2021-2023 een kwaliteitsimpuls te geven aan de Nationale Parken in de Drents-Friese grensstreek. De ambitie voor de dit gebied is om de huidige natuurkernen (NP Dwingelderveld, NP Drents-Friese Wold en het Holtingerveld) inclusief het tussenliggend en omliggende landschap te versterken en te ontwikkelen tot een samenhangend landschap. Daarmee wordt invulling gegeven aan de Standaard voor Nationale Parken Nieuwe Stijl.

De provincie Drenthe is vanuit de stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek penvoerder van dit impulsproject. In deze stuurgroep zijn twee provincies, vier gemeenten, het waterschap, vier terreinbeherende organisaties, Drents particulier grondbezit en landbouw- en recreatieorganisaties vertegenwoordigd.

Het impulsproject bestaat uit vijf deelprojecten:

- 1 Landschapsvisie: Stichting Drents Landschap
- 2 Impuls Streekbeheer Landschap: Stichting Landschapsbeheer Drenthe
- 3 Impuls duurzaam toerisme: Stichting Cultuurtoerisme Drenthe
- 4 Impuls communicatie en educatie: IVN Natuureducatie
- 5 Noaberschap Regionaal Landschap nieuwe stijl: provincie Drenthe

1.2 Impuls Streekbeheer Landschap

In Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek (RL DFG) is investering en beheer van landschap binnen het Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS) relatief goed geborgd, namelijk door middel van de SNL-regeling van de provincies en de inzet van de terreinbeherende organisaties. Buiten het Natuurnetwerk Nederland echter zijn investeringen en beheer van het landschap sinds de rijksdecentralisatie niet meer geborgd. Daarom ontwikkelde Landschapsbeheer Drenthe in de periode 2013 – 2020 het zogenaamde “streekbeheer” samen met gemeenten en provincie Drenthe. Streekbeheer is in de kern het stimuleren, begeleiden en ondersteunen van bewoners, die zich willen inzetten voor onderhoud en beheer van landschap en natuur in hun leefomgeving.

In de Drents-Friese grensstreek zijn tientallen bewoners- en vrijwilligersgroepen actief die zich inzetten voor beheer, behoud en versterking van de eigen groene leefomgeving. Landschapsbeheer Drenthe biedt ze hier vanuit het proces streekbeheer ondersteuning bij in opdracht van de provincie Drenthe en de gemeentes. De ondersteuning van het netwerk aan bewoners- en vrijwilligersgroepen vanuit het proces streekbeheer bestaat uit:

- leggen van verbindingen tussen bewoners en eigenaren van (natuur)terreinen en landschapselementen;
- geven van beheer- en onderhoudsadviezen;
- beschikbaar stellen van (hand)gereedschappen en persoonlijke beschermingsmiddelen met bijbehorende instructies;
- aanbieden en organiseren van cursussen en informatie avonden;
- ondersteuning bieden bij het opstellen van meerjarige gebiedsplannen voor behoud, beheer en versterking in het agrarisch cultuurlandschap.

Om tot een versterking en verbinding van het agrarisch cultuurlandschap met de natuurkernen van de Nationale parken te komen in de Drents-Friese grensstreek, is draagvlak, betrokkenheid en ook inzet van de inwoners en grondeigenaren belangrijk en noodzakelijk. Vanuit streekbeheer wordt hierin al veel bereikt. Dat is echter vooral op lokaal niveau en meestal gericht op beheer en versterking van specifieke terreinen en/of elementen. Om de inzet van bewoners in lijn te brengen met de bovenliggende, meerjarige gebiedsdoelen is de reguliere aanpak van streekbeheer echter niet voldoende gebleken.

Als onderdeel van het impulsproject heeft landschapsbeheer Drenthe daarom, als aanvulling op streekbeheer, in de periode 2021-2023 in vijf dorpen een extra investering gedaan voor het vergroten van de betrokkenheid van bewoners bij de directe groene leefomgeving en het landschap in de Drents-Friese grensstreek. Het doel van deze ‘Impuls Streekbeheer Landschap’ is om de inzet en betrokkenheid van bewoners uit het gebied te verdubbelen en daarnaast in de vijf deelnemende dorpen te komen tot lokale inspiratiedocumenten voor beheer, behoud en herstel van de groene leefomgeving en het landschap in en rond de deelnemende dorpen. Daarvoor zijn in de dorpen lezingen, excursies en gebiedsbijeenkomsten georganiseerd.

Eén van de deelnemende dorpen is Havelte. Gezamenlijk met de betrokken bewoners is in de looptijd van het project vormgegeven aan dit inspiratiedocument. Allereerst wordt in hoofdstuk 2 een beknopte beschrijving gegeven van de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van het landschap in het gebied. De geschiedenis en opbouw van het landschap vormt namelijk de basis voor behoud van de identiteit en verdere ontwikkeling van de landschappelijke- en natuurkwaliteit. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de ontwikkeling van de betrokkenheid en inzet van bewoners weergegeven.

In hoofdstuk 4 worden de wensen en ideeën die door de deelnemers uit het dorp zijn ingebracht voor het behouden en versterken van de landschaps- en natuurkwaliteit in en rondom het dorp gepresenteerd. Hierin worden concrete, praktische voorstellen gedaan, maar ook wensen en projectkansen voor de langere termijn.

In hoofdstuk 5 wordt stilgestaan bij de resultaten die tijdens de looptijd van het project zijn bereikt.

Tot slot volgt in hoofdstuk 6 een vooruitblik op de realisatie van de ideeën in het dorp. Hoe gaat het dorp samen met Landschapsbeheer Drenthe en andere gebiedspartners aan de slag met de realisatie van de groene ideeën?

2 Ontstaan en ontwikkeling van het landschap in de Drents-Friese grensstreek

Aardkundig landschap

Het natuurlijk en cultuurhistorisch landschap in de omgeving van Diever is voor een belangrijk deel bepaald door de ondergrond. Diever ligt aan de westelijke rand van het Drents Plateau. Het Drents plateau wordt vaak gezien als een omgekeerde soepbord met een hoger midden waarop beken ontspringen die naar alle kanten afstromen. Deze vorm is ontstaan in het pleistoceen, een koude periode die ongeveer 2,6 miljoen jaar geleden begon en eindigde rond 11.700 jaar v. Chr. In het pleistoceen hebben meerdere glaciële en interglaciële periodes plaatsgevonden, waarvan met name de laatste twee ijstijden, het Saalien en Weichselien, de meeste sporen hebben achtergelaten in het huidige landschap.

Figuur 2: Blauwe lijn: landijs in het Elsterien, gele lijn: landijs in het Saalien, rode lijn: landijs in het Weichselien (bron: wikipedia)

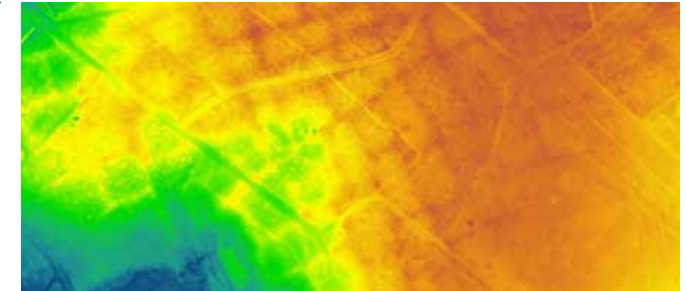
In het Saalien, de voorlaatste ijstijd, kwam het Scandinavische ijsfront tot ver in Nederland. Met het ijs kwamen stenen mee die onder druk werden verpulverd tot keileem die nu nog te vinden is in ondergrond in Zuidwest-Drenthe. Aan het einde van het Saalien ontstonden er door erosie van het smeltwater dalen in het afgezette keileem. Dit is de oorsprong van de beekdalen van Zuidwest-Drenthe. Tijdens het Weichselien bereikte het landijs Nederland niet, maar door de extreme kou kon hier nauwelijks vegetatie groeien. Dit zorgde voor een open landschap waar de wind vrij spel had. In Zuidwest-Drenthe zette de wind een flinke laag dekzand af. De smeltwater dalen werden opgevuld en er ontstonden dekzandruggen en dekzandkopjes.

Cultuurhistorisch landschap

Prehistorie

Als de laatste ijstijd ten einde komt, begint het holoceen. In deze periode verandert het landschap in deze omgeving relatief snel, doordat het warmer wordt. Hierdoor kunnen bomen en kruiden steeds noordelijker groeien. In een periode van een paar duizend jaar verdwijnt in Drenthe de open toendra en komt er eerst een gesloten naaldbos voor in de plaats. Een paar duizend jaar later is dit al weer veranderd in een gemengd loofbos. In dit landschap leefden jager-verzamelaars. Zij leefden van wat ze konden vinden in de natuur en hun invloed op het landschap is erg klein.

De nieuwe steentijd, zo'n 6500 jaar geleden, is de periode waarin de mens voor het eerst landbouw gaat bedrijven in Drenthe. Hiervoor wordt het bos open gemaakt, zodat er akkers kunnen komen. Open plekken zijn ook bedoeld voor boerderijen en om het vee te weiden. Zo ontstaat een

Figuur 3: Detail van de hoogtekarte waarop het kenmerkende patroon te zien is (bron: ahn.nl)

parkachtig halfopen landschap. De boerderijen, akkers en weidegebiedjes veranderen regelmatig van plaats. Vrij snel na het kappen van het bos wordt de vruchtbaarheid van de bodem minder, waardoor akkers worden verlaten en even verderop een nieuw stukje bos wordt gekapt. De boerderijen verplaatsten met de akkers mee. Buiten de leefgebieden van de mens is Drenthe nog steeds een dicht oerbos.

In de bronstijd en ijzertijd ontstaan akkerbouwcomplexen. Akkers komen binnen omheiningen te liggen. Zo ontstaan grotere gebieden met allemaal aaneengeschakelde kleine akkertjes. Dit zorgt voor een heel kenmerkend patroon, op sommige plekken nog goed terug te vinden met hoogtekarten. De akkerbouwcomplexen worden celtic fields of raatakkers genoemd.

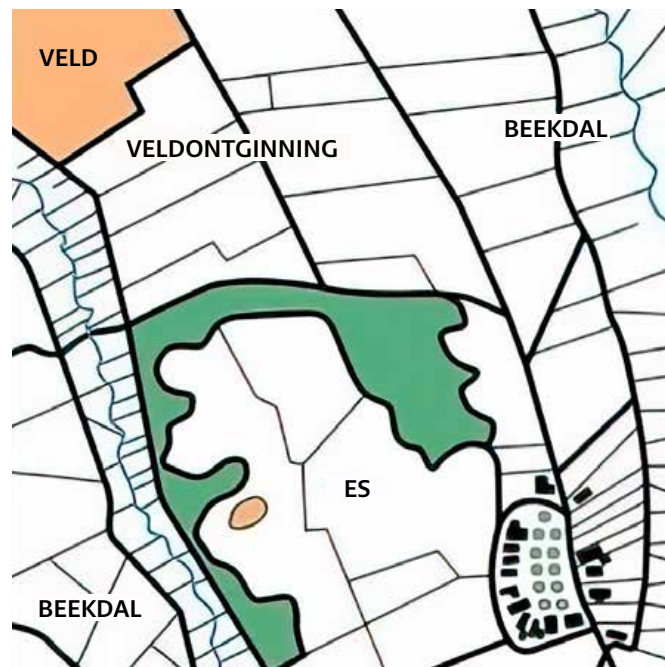
Middeleeuwen

In vroeg middeleeuws Drenthe ontstaat een tweedeling met aan de ene kant zandgebieden en aan de andere kant de wold- en veengebieden. De zandgebieden zijn hoger gelegen en al tijdens de prehistorie intensief bewoond. In de middeleeuwen is dit een halfnatuurlijk landschap, waarin de invloed van de mens steeds meer vorm krijgt. De wold- en veengebieden zijn lager gelegen, natte gebieden. Deze gebieden

zijn dan nog grotendeels natuurlijk en een onbewoonde wildernis.

Esdorpenlandschap

Op de droger gelegen gronden ontstaat in de middeleeuwen het esdorpenlandschap. De boerderijen hadden in de vroege middeleeuwen nog geen vaste ligging. Als ze na enige tijd versleten waren, werden ze even verderop opnieuw gebouwd, waarbij de oude boerderijplek als akkerland ging dienen. Clusters van boerderijen zwierven op die manier door het landschap. Vanaf de negende eeuw worden de boerderijen plaatsvaster en ontstaan de oudste kernen van de esdorpen. Uit onderzoek blijkt dat er in Drenthe rond het jaar 800

Figuur 4: Schematische verbeelding van het esdorpenlandschap (bron: provincie Drenthe)

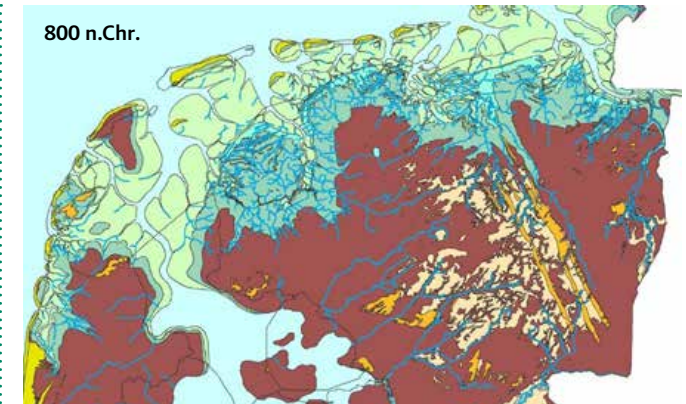
ongeveer 300 tot 500 boerderijen waren. Uit historische plaats- en veldnamen leiden onderzoekers af dat er in die tijd veel bos in Drenthe moet zijn geweest. De term holt, voor opgaand bos waar bouwhout uit kon worden geoogst, komt bijvoorbeeld voor in namen als Uffelte, Havelte en Holtinge.

Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap: elk onderdeel van het landschap staat in dienst van de lokale gemeenschap. Esdorpen liggen op landschappelijke overgangen van nat naar droog, van laag naar hoog. Rond de dorpen bevinden zich de essen, de beekdalen en de woeste gronden, die elk een functie in het landbouwsysteem hadden. De boeren hadden in deze tijd te maken met arme zandgronden en om die vruchtbaar te krijgen, ontstaat plaggenlandbouw. De mest en urine van vooral schapen wordt opgevangen in de stal op plaggen van heide. Deze plaggen worden op de es gebruikt en dat levert vruchtbare grond op.

De essen bestaan in de middeleeuwen uit een groot aantal kleine perceeltjes met verschillende gewassen. Dit levert een heel gevarieerd landschap op met een hoge biodiversiteit. De beekdalen worden vanaf ongeveer 1200 in gebruik genomen als hooi- en weideland voor rundvee. Eerst werden de beekdalen gezamenlijk gebruikt door boeren, later zijn de beekdalen sterk verkaveld en worden houtwallen aangelegd.

Agrarische veenontginningen

De lager gelegen, natte gebieden aan de randen van het Drents Plateau raken vanaf de prehistorie in de loop van de tijd overgroeid met veenmoeras. Het hoogtepunt van de hoeveelheid veen in Zuidwest-Drenthe bevindt zich aan het begin van de middeleeuwen. Vanaf de twaalfde en dertiende eeuw ontstaat belangstelling voor deze veengebieden. Het veen is zuur en nat, maar het is mogelijk het met sloten te ontwateren. Door de ontwatering verteert het veen, waardoor

Figuur 5: Veenontwikkeling in Noord-Nederland aan het begin van de middeleeuwen (bruine kleur is veen) (bron: RCE)

voedingsstoffen achterblijven en akkerbouw op deze gronden mogelijk is.

Voor de ontginning van het veen in deze omgeving is het klooster in Ruinen (1141) belangrijk. De abdij is dankzij de bisschop grootgrondbezitter in Drenthe en de monniken geven de aanzet tot de ontginning van de veen- en moerasgronden tussen Ruinen en Meppel. De ontginning van het veen zorgt vanaf de twaalfde en dertiende eeuw voor een enorme groei van de bevolking in Zuidwest Drenthe.

Boerderijen worden gebouwd op plekken waar de grond wat steviger was. Langs de boerderijen werd een pad of een weg aangelegd met bruggetjes of planken over de sloten. Op deze manier ontstaat de lintbebouwing die in dit gebied kenmerkend is. Al vrij snel vernatten de akkers, waardoor de boeren gedwongen waren om de ontginning verder het veen in uit te breiden en sloten en stroken te verlengen. Zo ontstaat het nu nog herkenbare strokenlandschap met smalle, langgerekte kavels, van elkaar gescheiden door sloten of elzensingels.

In de veengebieden verschuift vanaf het midden van de negentiende eeuw het landgebruik van bouwland naar weiland voor de rundveehouderij. Dit heeft te maken met het stijgen van de prijzen van vee en zuivelproducten in Nederland in deze periode. De botermarkt in Meppel ontwikkelt zich enorm en is één van de drie grootste botermarkten van Nederland. Het brengt veel welvaart in dit deel van Zuidwest Drenthe.

Sinds 1850

Heideontginningen

In het esdorpenlandschap blijft de heide (plaggen) nog heel lang een essentieel onderdeel van het landbouwsysteem. Tot na de middeleeuwen zijn op de zandgronden in Drenthe veel heidegebieden. Maar omdat de bevolking toeneemt en er armoede heerst, ontstaat er steeds meer druk om de woeste gronden productief te maken voor land- en bosbouw. Het open heide- en stuifzandlandschap verandert daardoor ingrijpend. In hoofdlijn zijn er twee ontginningsfase van de heide:

- 1 Vanaf 1850 hangt de eerste geleidelijk heide ontginning samen met de verdeling van markegronden. Ook wordt heide ontgonnen voor particuliere bosaanleg.
- 2 Vanaf 1900-1915 wordt de heide ontgonnen en geschikt gemaakt voor landbouw en de aanleg van Staatsbossen. Vanaf deze tijd werd het gebruik van kunstmest betaalbaar, waardoor schapenmest niet meer nodig was en de heide haar functie in het systeem verliest.

Halverwege de twintigste eeuw wordt er al weer gestopt met de grootschalige heideontginningen. Er komt steeds meer waardering voor natuur en landschap, ook omdat deze aantrekkelijk is voor recreatie, wat na de Tweede Wereldoorlog steeds meer opkomt.

Figuur 6: Ontginning van de heide
(bron: Drents Archief)

Ruilverkavelingen

Enkele decennia nadat de heide ontgonnen is, gaat de indeling van het landschap weer op kop in de ruilverkavelingsperiode. Naoorlogs Nederland is erg gericht op de modernisering van de landbouw en vooral de versnippering van het grondbezit is daarvoor een probleem. De kleine percelen zijn niet geschikt voor de steeds groter wordende landbouwmachines. In de ruilverkaveling wordt het versnipperde bezit van boeren bij elkaar gebracht in grotere percelen en wordt de bereikbaarheid vergroot door nieuwe wegen aan te leggen. Vaak werden er ook nieuwe boerderijen gebouwd. Ook sneuvelen er tijdens de ruilverkaveling veel oude perceelscheidingen, zoals houtwallen, singels, greppels en sloten. Door de jaren heen zijn er nog meer ontwikkelingen in beleid en regelgeving geweest die er, samen met de ruilverkavelingen, voor zorgen dat de landbouwgrond de huidige grootse kavelstructuur heeft.

Figuur 7: Poster uit de ruilverkavelingsperiode (bron: RCE)

Recreatie

Vanaf het begin van de twintigste eeuw ontwikkelt het toerisme zich langzaam in Zuidwest Drenthe. In plaatsen als Appelscha, Diever en Havelte kwamen hotels, pensions, kampeerboerderijen en kampeerplaatsen en er komen zwembaden en openluchttheaters. Drenthe staat in die tijd bekend om de stille heidevelden, de natuur en authentieke dorpjes. Na de Tweede Wereldoorlog zorgen de toegenomen welvaart, vrije tijd en autobezit voor de opkomst van het (massa)toerisme. Op provinciaal niveau wordt ingezien dat natuurgebieden een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van het toerisme en er wordt volop ingezet op Drenthe als recreatiegebied voor heel Nederland. De eerste fietsnetwerken worden aangelegd. Natuurtoerisme speelt nog steeds een grote rol in Zuidwest Drenthe en Drenthe draagt nog steeds het beeld uit dat het een 'oerlandschap' is met hunebedden, grafheuvels, heidegebieden, bossen en historische esdorpjes.

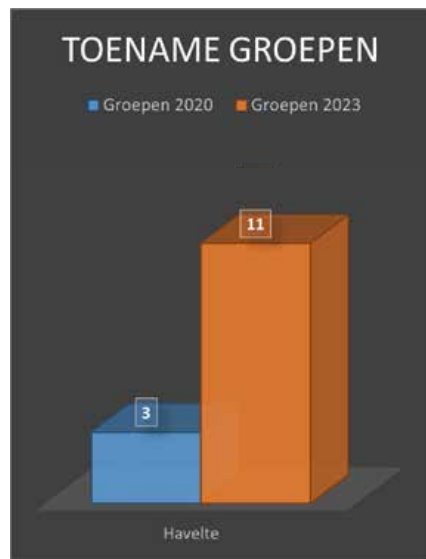
Figuur 8: Huidige beeldmerk van Marketing Drenthe (bron: Marketing Drenthe)

3 Bewonersbetrokkenheid in Havelte

3.1 Bestaand netwerk

Voordat het project van start ging waren er rondom Havelte drie groepen actief in het landschap. Het gaat hierbij om de volgende groepen:

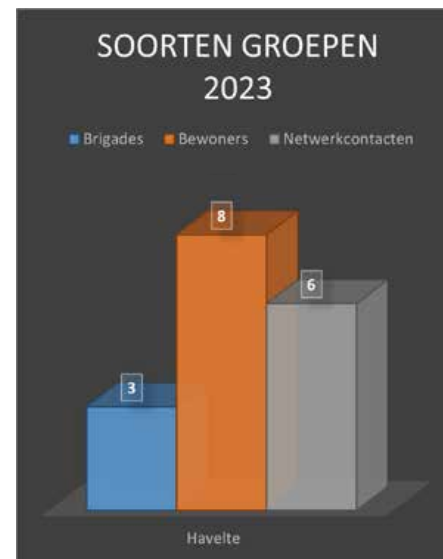
- **Groengroep Havelte**
Houdt zich bezig met landschapsonderhoud op heide-terreinen, zandverstuivingen en in natuurgebieden rondom Havelte o.a. op terreinen binnen het Holtingerveld van verschillende partijen.
- **Werkgroep Heideschonen**
Houdt zich bezig met het opschonen van de heide door het verwijderen van ongewenste opslag (voornamelijk grove den).

Figuur 9: Toename groepen tijdens het project in Havelte

Figuur 10: Toename vrijwillige inzet tijdens het project in Havelte

Figuur 11: Verschillende soorten groepen rondom Havelte

- **Vogelwacht Uffelte e.o.**
Is zeer actief in en om Havelte in het kader van monitoring en bescherming van diverse vogelsoorten, zoals kerkuil, steenuil, zwaluwen en specifiek met monitoring van broedvogels in het Holtingerveld.

3.2 Uitbreiding netwerk

Tijdens de uitvoering van het impulsproject in Havelte is een groeiende groep bewoners betrokken bij de educatieve activiteiten en planvorming. De inzet van vrijwilligers is meer dan verdubbeld. Dit komt mede door de voortvarende aanpak van enkele bestuursleden van Dorpsgemeenschap Havelte. Deze personen hebben een groot bereik met een stevig vrijwilligersnetwerk, die zich vooral inzet voor concrete uitvoering van allerlei werkzaamheden en activiteiten.

Groepen die zijn toegevoegd aan het netwerk zijn:

Brigades:

- **Landschapsbrigade Havelte**
Naast de Groengroep Havelte en de Werkgroep Heideschonen Havelte is de Landschapsbrigade Havelte ontstaan. De landschapsbrigade houdt zich bezig met het onderhoud van landschapselementen, zoals houtwallen en -singels.
- **Duizendknoopbrigade Havelte**
Deze brigade houdt zich bezig met het verwijderen van de invasieve exoot Japanse duizendknoop in de omgeving van Havelte.

Bewonersgroepen:

- **Fruitboombrigade Havelstee**
Deze werkgroep werkt aan een initiatief aan het Schukkingpad in Havelte. Hier is een boomgaard gesitueerd die onderhouden wordt door de vrijwilligers.
- **Bewonersgroep Waterbolkpark**
De bewoners van het Waterbolkpark houden het park begaanbaar door het uitvoeren van snoei- en plantwerk in het park.
- **Bewonersgroep De Wal**
Houden zich bezig met het snoeien van hoogstamfruitbomen op elkaars erven.
- **Vrijwilligersgroep De Kweekhoek**
Vrijwilligersgroep die zich bezighoudt met het inpasbaar maken en meer biodivers inrichten van het moestuin-complex.
- **Groengroep Havelter Tennisclub**
De groengroep heeft als doel het onderhouden en verrijken van de houtwallen en -singels rondom de Havelter Tennisclub.
- **Vrijwilligers Holtinger Schaapskudde**
De vrijwilligers van de schaapskudde houden zich bezig met de biodiversiteit op het terrein van de schaapskooi en het (ver)zetten van rasters voor de schapen.

Netwerkcontacten:

- **Dorpsgemeenschap Havelte**
Dorpsgemeenschap Havelte is een belangrijk contact. Zij onderhouden een groot netwerk in het dorp m.b.t. vrijwilligers, bewoners en ondernemers. Vanuit deze contacten zijn diverse activiteiten en projecten ontstaan.
- **Historische Vereniging Havelte**
Partner die veel weet over de historie van het gebied in en om Havelte en het Holtingerveld.

Vanuit de groepen is er nog een netwerk opgebouwd in samenwerking met diverse partijen in het dorp die niet direct gelinkt zijn aan het netwerk van Landschapsbeheer Drenthe:

- **Molen Havelte**
Met de molen is contact geweest m.b.t. het verkennen van koppelingen tussen particulieren en de molen voor het terugbrengen van oude gewassen op percelen en de verwerking hiervan door de molen. Dit loopt nog.
- **Kerk Havelte**
De kerk van Havelte heeft diverse terreinen rondom het dorp in bezit waar onderhouds- en herstelwerkzaamheden vanuit het project zijn uitgevoerd.
- **Vlindertuin Papiliorama**
Voor het project Toegangspoort Holtingerveld (voortvloei uit het Nationale Parken Project) (NP-project) is dit één van de stakeholders.
- **TIP Havelte**
Voor het project Toegangspoort Holtingerveld (voortvloei uit NP-project) is dit één van de stakeholders.
- **Brasserie Oer Havelte**
Voor het project Toegangspoort Holtingerveld (voortvloei uit NP-project) is dit één van de stakeholders.

Figuur 12: Bezoek aan poel, waar de opslag verwijderd is

Daarnaast is er nog een school bezig, die jaarlijks een activiteit onderneemt in samenwerking tussen Landschapsbeheer Drenthe, terreineigenaar en de werkgroep heideschonen.

- **O.b.s. De Bosrank**
Jaarlijks nemen zij deel aan het heideschonen met enkele groepen van de school.
Tevens worden kinderen betrokken bij het controleren van nestkasten vanuit de werkgroep nestkasten van de Vogelwacht Uffelte e.o. en worden er door de vrijwilligers van de Vogelwacht Uffelte e.o. lessen verzorgd op de school.

Al met al is het aantal groepen behoorlijk gegroeid. Dit uit zich in meer dan een verdubbeling van het aantal groepen. Tevens is het aantal vrijwilligers dat hierin actief is, gestegen van 30 naar 73. Een deel van de vrijwilligers is actief in meerdere werkgroepen.

Deze vrijwillige inzet komt ongeveer neer op:

- 73 personen
- Gemiddeld 25 uur per persoon per jaar
- Totaal: 1825 vrijwilligersuren (hierin zijn niet de uren van projecten meegenomen die voortgekomen zijn vanuit dit project).

In Havelte is te zien dat het vooral gaat om groepen die de handen uit de mouwen steken m.b.t. onderhoud aan het landschap. Het gaat hier, in tegenstelling tot Diever, minder om buurtinitiatieven die zich inzetten voor het omvormen van het gemeentelijk groen.

3.3 Dorpsnetwerk

In Havelte is er tijdens het project getracht om een dorpsnetwerk op te zetten. Het dorp steekt veel energie in de actieve uitvoering van klussen en is dus echt bezig met “handen uit de mouwen” steken. Om meer helpende handen te krijgen hiervoor is vanuit de impuls in dit dorp ingezet op de uitbreiding van het netwerk. Enkele bestuursleden van de dorpsgemeenschap Havelte hebben hierin een actieve en verbindende rol gespeeld.

Er is hier minder ingezet op kennisoverdracht. De behoefte aan lezingen, excursies en workshops was hier kleiner. Dit komt mede doordat deze activiteiten in en om het dorp georganiseerd worden door andere partijen, zoals de Vogelwacht Uffelte e.o., de Historische Vereniging, terreinbeheerders enz.

Figuur 13: Bordje bij herplant drie-stammige eik

4 Ideeën vanuit Havelte

Op verschillende bijeenkomsten zijn wensen en ideeën voor het behoud en versterken van het landschap en de natuur in en rondom Havelte door bewoners naar voren gebracht. Hieronder volgt een opsomming van deze ideeën.

4.1 Toegankelijkheid van het landschap

Vanuit Havelte is aangegeven dat dorpsbewoners het belangrijk vinden dat het landschap toegankelijk blijft voor recreatie. Het afsluiten van natuurgebieden wordt als niet wenselijk ervaren. Met het afsluiten van gebieden en het niet toestaan van evenementen gaat volgens de bewoners het draagvlak verloren voor de natuur. Het is daarbij belangrijk dat de terrein behorende instanties makkelijk benaderbaar zijn en dat overleg mogelijk is.

Een in het verlengde hiervan liggend item dat bewoners belangrijk vinden, is het in stand houden van historische paden in de gebieden. Een concreet voorbeeld hiervan is het keienpad bij het gat van Berend Boer.

Het toegankelijk houden van gebieden draagt ook bij aan het tegemoet komen aan wensen op het gebied van verschillende soorten recreatie, zoals o.a. voor wandelaars, fietsers, mountainbikers en ruiters.

4.1.1 Uitleg hoe en waarom?

Belangrijk bij voorgenoemde is dat er uitleg is aan bewoners, op basis waarvan bepaalde landschappelijke keuzes worden gemaakt. Een goede en tijdige communicatie door de betrokken partijen kan een hoop onrust voorkomen. Ook educatie over kwetsbare natuur kan het begrip voor bepaalde landschappelijke keuzes vergroten.

Het uitdragen van beleid en profilering (zoals Westerveld Fietsgemeente) kan bijdragen aan begrip. Afstemming met partijen uit het dorp (bewonersgroepen, zoals dorpsgemeenschap Havelte) kunnen bijdragen aan draagvlak en vooral wederzijds begrip.

4.1.2 Belevingswaarde vergroten

Het verhogen van de belevingswaarde in en om het dorp wordt als wenselijk ervaren. Hierbij wordt gedacht aan het plaatsen van bankjes als rustpunten langs knooppuntennetwerken (fiets- en wandelknooppunten).

Tevens wordt het verhogen van de belevingswaarde van de Toegangspoort Holtingerveld genoemd. Inmiddels loopt er een project voor het verder inrichten van de Toegangspoort Holtingerveld in samenwerking tussen:

- **Landschapsbeheer Drenthe**
- **Provincie Drenthe**
- **Gemeente Westerveld**
- **Stakeholders toegangspoort**
 - TIP
 - Vlindertuin Papiliorama
 - Brasserie OER
 - Stichting Holtinger Schaapskudde

Tijdens het project zijn ook de terrein behorende partijen betrokken geweest en hebben hun input geleverd in één op één gesprekken. De dorpsgemeenschap Havelte is betrokken geweest bij de overleggen die geleid hebben tot het uiteindelijke uitvoeringsplan. De daadwerkelijke uitvoering van dit project ligt inmiddels bij de gemeente Westerveld en de Provincie Drenthe.

4.2 Behoud, herstel en onderhoud kleinschalig landschap

Het kleinschalige agrarische landschap, oude bossen (Oversinghe) en parkbossen (Waterbolkpark) zijn van groot belang voor de biodiversiteit in een gebied. Vanuit het dorp worden deze elementen als zeer waardevol beoordeeld. Het behouden en versterken hiervan is een grote wens vanuit het dorp. Icoonsoorten als de gekraagde roodstaart, steenuil en ringmus profiteren van een kleinschalig landschap, waarin niet altijd alles te netjes opgeruimd is, maar er ook ruimte is voor overhoekjes, oude schuurtjes e.d. Maar het begint allemaal met de inrichting van dit kleinschalige landschap. Meidoornhagen, hoogstamfruitboomgaarden, paardenweides met dubbel raster, bloemrijke graslandjes, knotlindes en eikenbrinken op erven kunnen de basis zijn voor een lint aan biodiversiteit in het buitengebied. Helemaal optimaal is het indien er ook houtwallen, singels en poelen hersteld kunnen worden op de aangrenzende percelen. Op deze manier ontstaan er kleinschalige biotopen die voor o.a. voorge-noemde iconsoorten van essentieel belang zijn.

Daarnaast is het ook landschappelijk gezien van grote waarde dat het erven en de omliggende percelen aantrekkelijk ingericht worden voor mens en dier en zoals cultuurhistorisch passend is. Dit maakt het voor de biodiversiteit aantrekkelijker, maar ook voor de mens om in te recreëren en te wonen.

Het onderhoud van deze elementen waarborgen is ook van essentieel belang. Door de inzet van fruitboombrigades, die de hoogstamfruitbomen bij particulieren en gemeente snoeien, en inzet van landschapsbrigade, die houtwallen en singels onderhouden, blijft het landschap aantrekkelijk en wordt het duurzaam onderhouden. Een gesnoeide hoogstamfruitboom kan zo'n 100 jaar oud worden, maar wordt dezelfde boom niet gesnoeid, dan zal de boom

veel korter meegaan. Kans op ziektes en schimmels door uitgebroken takken en schurende takken zal de levensduur van een fruitboom drastisch verkorten. Ook het inzetten van middelen van het ANLb (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer) kan hierin een grote bijdrage leveren. Hierbij ontvangen eigenaren een vergoeding voor het behouden en onderhouden van elementen (poelen, houtwallen, en -singels) Goede afspraken met de eigenaren van deze elementen kan bijdragen aan het in stand houden (en mogelijk uitbreiden) van deze elementen.

Bij het aantrekkelijk houden en meer aantrekkelijk maken van het landschap kan Landschapsbeheer Drenthe ondersteunen. Dat wordt al nadrukkelijk gedaan door het ondersteunen van de fruitboom- en landschapsbrigades die onderhoud plegen. Ook vanuit Streekbeheer worden vanuit de stimuleringsregeling al adressen bezocht voor erfadvies. Dit is echter beperkt. Indien intensief ingezet gaat worden op het herstel van het kleinschalig cultuurhistorisch agrarische landschap door middel van erfadvies en herstel houtwallen, singels en aanleg poelen zal dit vragen om een grootschalig erven- en herstelproject

Hierin vindt (een deel van) de bewoners van Havelte het waardevol om bloemrijke bermen te realiseren door verschalingsbeheer en/of inzaaien. Het aanpakken van exoten, zoals de Japanse duizendknoop, reuzenbereklaauw, springbalsemien, Amerikaanse vogelkers wordt als één van de voorwaarden gezien om dit landschap waardevol en aantrekkelijk te houden. Daarnaast wordt er in Havelte het aanplanten van stinzenplanten geopperd. Locaties die hierbij zijn genoemd, zijn o.a. de bospercelen en bermen.

Het beheer van hulst en bramen (bij verrijkte stukken) wordt aangegeven als belangrijke aandachtspunten rondom Havelte. In een deel van de ouder wordende bossen, kunnen deze namelijk de overhand nemen.

Figuur 14: Ingezaaid braakliggend land als wintervoedselakker (samenwerking bewoners, ondernemer, gemeente, Landschapsbeheer)

4.3 Inrichting essen rondom Havelte

De essen rondom Havelte worden door de bewoners als waardevol kenmerk in het landschap gezien (figuur 15). Vanuit het dorp is de wens geuit om op de essen weer oude (graan)gewassen terug te brengen. Met deze graangewassen kunnen, in samenwerking met de molen in het dorp en de lokale ondernemers, korte kringlopen worden gecreëerd. Tevens kan hierbij gedacht worden aan het telen van groenten, knolgewassen e.d. die een lokale afzetmarkt bedienen.

Bij Havelte zijn in 1925 de Eursinger Binnenesch en de Binnenesch duidelijk zichtbaar. Ook nu nog zijn de essen goed zichtbaar op de kaart en qua landschappelijke inrichting nog goed herkenbaar. De randbeplanting is nog grotendeels aanwezig, hoewel het netwerk aan wegen over de es (die

Figuur 15: Essen rondom Havelte 1925 en nu (bron: topotijdreis.nl)

in 1925 nog uit zandpaden bestond) is veranderd. De zandpaden zijn verdwenen en wegen rechtgetrokken en verhard.

Aan de randen van de essen bij Havelte zijn nog esrandbosjes, esrandbeplanting aanwezig en laanbeplanting langs de wegen. Het behouden, herstellen en onderhouden hiervan wordt als erg belangrijk ervaren. Dit versterkt het landschap en zorgt voor verbindingzones voor o.a. zoogdieren, vogels, vlinders.

Landschapsbeheer Drenthe zou in samenwerking met andere gebiedspartijen, zoals de Agrarische Natuur Drenthe (AND) en de kerk in Havelte kunnen participeren in een mogelijk pilotproject. Hierbij kan worden verkend of hierboven genoemde mogelijk is, m.b.t. de essen bij Havelte (en mogelijk ook andere dorpen vanuit het NP-project).

Figuur 16: Havelter Schapendrift 1925 en nu (topotijdreis.nl)

4.4 Herstel Schapendrift

Vanuit het dorp Havelte komt de wens naar voren om de Havelter Schapendrift te herstellen. Deze schapendrift is op de oude kaart van 1925 nog goed herkenbaar (figuur 16). Langs de gehele weg waren houtwallen aanwezig. Inmiddels zijn de toenmalige agrarische gronden verdwenen en hiervoor is bebouwing in de plek is gekomen. De perceelsgrenzen van toen zijn de wegen van nu geworden. Hierdoor is een deel van de structuur van de schapendrift verdwenen. Op enkele delen is deze structuur (houtwallen) nog aanwezig. De wens is om deze te herstellen in oude staat en om dit kenbaar te maken in het dorp. Hierbij gaat het vooral om de bewustwording van de inwoners van Havelte van het cultuurlandschap waarin zij zich bevinden.

Landschapsbeheer zou een rol kunnen spelen in het herstellen van de structuren aan de schapendrift in samenwerking met gemeente Westerveld en dorpsgemeenschap Havelte.

4.5 Herinrichting Toegangspoort Holtingerveld

Inmiddels is (zoals eerder in dit document vermeld) voor de herinrichting/versterking van de Toegangspoort Holtingerveld een projectplan geschreven. In de komende jaren zal in samenwerking met de stakeholders, Landschapsbeheer Drenthe, Provincie Drenthe, Dorpsgemeenschap Havelte en Gemeente Westerveld gekeken worden hoe en wanneer delen van dit plan uitgevoerd kunnen worden.

4.5.1 Groene Traineeships

Momenteel wordt er de laatste hand gelegd aan een aanvraag (landelijk) voor een project Groene Traineeships. Binnen dit project krijgen jongeren de kans om ervaring op te doen met het organiseren en uitvoeren van een project. Dit project is gericht op de toegangspoort Holtingerveld. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de wens vanuit het dorp om de jeugd meer te betrekken bij de natuur, het cultuurlandschap en zo bewustwording te kweken m.b.t. het landschap. Dit project is een samenwerking tussen Landschapsbeheer Drenthe, IVN Noord, Groene Traineeships, Provincie Drenthe en Gemeente Westerveld. Uiteraard worden ook dorpsgemeenschap Havelte en de stakeholders hierbij betrokken. Het idee is om vanuit dit project een insectenwand aan te leggen bij de toegangspoort Holtingerveld.

4.6 Groene kijk op het landschap vergroten

Het woord bewustwording bij bewoners is hiervoor al meerdere malen aangestipt. Ook de bewustwording en het betrekken van kinderen bij het landschap is vanuit het dorp één van de punten die regelmatig naar voren kwam. Op dit moment worden de kinderen van de school in Havelte al betrokken bij het onderhoud van de heide tijdens het jaarlijkse heideschonen, worden er door vrijwilligers van de Vogelwacht Uffelte e.o. regelmatig lessen verzorgd op school en is er met ondersteuning van Landschapsbeheer Drenthe een groen(er) schoolplein aangelegd. Het wordt vanuit het dorp belangrijk gevonden dat er bij de kinderen al een zaadje wordt geplant op het gebied van groen, biodiversiteit en landschap.

Daarnaast is de bewustwording van het landschap bij volwassenen erg belangrijk. Informatieavonden, lezingen, werkgroepen en verhalen kunnen hieraan bijdragen en daardoor ook aan draagvlak voor het cultuurlandschap rondom Havelte en het behouden daarvan.

Ondersteuning bij bovengenoemde door professionals is een randvoorwaarde om de goede dingen ook op de juiste manier te doen voor het landschap en de biodiversiteit. Verbinding, visie en kennisoverdracht zijn daarbij belangrijke kernwoorden.

4.7 Wadi's bij rugbyveld

In het dorp zijn wadi's aangelegd die qua efficiëntie en biodiversiteit volgens enkele bewoners nog wel een boost kunnen gebruiken. In de achterste wadi's komt geen water en het water wat erin komt wordt amper vastgehouden, maar stroomt vrij snel weer af naar de afvoersloot. Een wens is om meer water vast te houden. Een groot deel van het jaar zullen de wadi's droog staan. Enkele bewoners willen deze inzaaien met een geschikt bloemenmengsel, zodat het er dan ook aantrekkelijk uitziet en een grotere meerwaarde heeft voor de biodiversiteit.

Tevens hebben de inwoners behoefte aan educatie m.b.t. het doel van een wadi. Mogelijk dat hierdoor meer inwoners van Havelte bereid zijn zelf maatregelen te nemen om het hemelwater af te koppelen van het riool en de meerwaarde zien van het vasthouden van water in eigen tuin. Ook wordt hierin een rol gezien voor de gemeente. Bewoners geven aan het fijn te vinden om aan de voorkant (voor uitvoer) betrokken te worden bij hetgeen gedaan gaat worden en het doel hiervan.

4.8 Inpasbaarheid woningbouw in landschap

Door de dorpsbewoners wordt aangegeven dat de inpasbaarheid van woningbouw in het landschap een belangrijk punt is voor de doorontwikkeling van Havelte. Vooral het inpasbaar maken van de woningbouw met beplanting, bouwen in stijl en het natuur inclusief bouwen worden genoemd als belangrijke waarden voor het landschap rondom Havelte.

Mogelijk zou Landschapsbeheer een rol kunnen spelen in het advies m.b.t. de inpasbaarheid van nieuw te bouwen woningen of om te vormen agrarische gebouwen.

5 Resultaten uitvoering

Gedurende het project is er in Havelte vooral ingezet op de uitvoering van concrete acties. Hieronder staat een samenvatting van de acties die verband houden met het project en daarbij behorende uitvoeringsbudget:

- **Schonen van drie poelen**
Rondom de Eursinger Binnenesch (buurtschap De Wal) zijn drie poelen opgeschoond. Deze waren in eerdere projecten aangelegd, maar is geen vervolg onderhoud geweest.
- **Cultuurhistorische herstel van erven**
Op zeven erven aangrenzend aan de Eursinger Binnenesch is het cultuurhistorische karakter van de esrand teruggebracht en versterkt door het aanleggen van houtsingels, meidoornhagen en herstel van boomgaarden. Waarbij op één van de erven gekozen is voor een boomgaard met zeldzamere Drentse fruitbomen.
- **Herstel fruitboomgaard Havelstee**
Aan het Schukkingpad in Havelte is de “dorpsboomgaard” hersteld (figuur 17). Hierbij zijn er dode bomen verwijderd, is door de gemeente de houtsingel gedund en zijn enkele bomen verwijderd die belemmerend waren voor de oude fruitbomen die er staan. Tevens zijn er nieuwe fruitbomen aangeplant. Daarnaast is de grond afgeschraapt en ingezaaid met bloemenmengsels. Deze herstelwerkzaamheden werden gedaan voor een verhoging van de biodiversiteit. De uitvoering is gedaan met een lokale aannemer en de vrijwilligersgroep die hier het onderhoud pleegt aan de fruitbomen.
- **Inpasbaar maken Camperpark DarperEs**
Voor het nieuwe camperpark op de Es is een plan gemaakt voor de inpasbaarheid (Erfontwikkelaar, 2022). Vanuit Dorpsgemeenschap Havelte en Landschapsbeheer Drenthe zijn hier enkele aanpassingen op voorgesteld. Het ging hierbij om het landschappelijk beter te laten

Figuur 18: opgeschoonde poel in het Commissaris Waterboltpark Havelte

aansluiten op de cultuurhistorische uitstraling van de es. En om soorten aan te planten die thuishoren in de omgeving (toepassen van bronnenmateriaal).

- **Plaatsen insectenhôtels**
Op verschillende plekken rondom Havelte zijn insectenhôtels geplaatst die vanuit dit project gefaciliteerd zijn.
- **Herstel houtwallen en -singels**
Op de es zijn houtwallen en -singels hersteld. Van een enkele singel waren alleen de bomen nog aanwezig en in andere singels was aanvulling van struiken nodig.
- **Herplant 3-stammige eik**
In het dorp is met een storm een kenmerkende 3-stammige eik omgewaaid. Op deze locatie is vanuit het project, op verzoek van dorpsgemeenschap Havelte en omwonenden een nieuwe 3-stammige eik geplant (figuur 13).

Gedurende het project zijn er ook nog andere zaken uitgevoerd rondom Havelte die niet een direct verband hebben met het project, maar wel hebben bijgedragen aan het vergroten van het netwerk:

- **Commissaris Waterboltpark**
Hier zijn werkzaamheden uitgevoerd m.b.t. achterstallig onderhoud. Landschapsbeheer heeft met aannemers in opdracht van de gemeente Westerveld hier onderhoud gepleegd aan de poelen, bomen en paden (figuur 18). Voor de start van deze werkzaamheden is een informatie-avond gehouden in het dorp, in samenwerking met dorpsgemeenschap Havelte en de gemeente Westerveld. De uitvoering is gedaan door aannemers en er is een bewonersgroep ontstaan voor kleinschalig onderhoud.

6 Aan de slag

De ideeën en wensen vanuit het dorp vormen een basis voor concrete vervolgstappen om tot behoud en versterking van de natuur- en landschapskwaliteit in en rond Havelte te komen. Hieronder volgt een overzicht van kansrijke projecten die door het dorp met steun van Landschapsbeheer Drenthe en de gebiedspartners opgepakt kunnen worden in de aankomende jaren.

6.1 Projectkansen

Project Uitvoering Toegangspoort Holtingerveld (wordt uitgevoerd)

- Concreet maken en uitvoeren van het projectplan dat is opgesteld
- Samenwerking met:
 - Stakeholders
 - Vlindertuin Papiliorama
 - TIP
 - Brasserie Oer
 - Dorpsgemeenschap Havelte
 - Stichting Holtinger Schaapskudde
 - Terreinbeheerders
 - Natuurmonumenten
 - Staatsbosbeheer
 - Defensie
 - Gemeente Westerveld
 - Provincie Drenthe
 - Lokale aannemers

Groen Traineeships

- In combinatie met uitvoering toegangspoort Holtingerveld
- Aanleg insectenwand
- Betrekken jeugd bij uitvoering en organisatie
- Samenwerking met:
 - Zie project uitvoering Toegangspoort Holtingerveld
 - IVN Noord
 - Organisatie Groen Traineeship.

Project herstel Havelter Schapendrift

- Herstel cultuurhistorische aanblik
- Kiss & ride zone school
- Veiligheid
- Samenwerking met:
 - Dorpsgemeenschap Havelte
 - Gemeente Westerveld
 - Historische vereniging Havelte

Ervenproject

- Herinrichting van (boeren)erven.
- Samenwerking met:
 - Agrariërs
 - Particulieren

Herstel- en onderhoudproject houtwallen en -singels

- Herplant houtwallen en -singels
- Versterken huidige houtwallen en singels
- Samenwerking met:
 - Agrarische Natuur Drenthe i.v.m. ANLb
 - Kerk van Havelte i.v.m. eigendommen
 - Gemeente Westerveld
 - Provincie Drenthe
 - Landschapsbrigades (vrijwilligers)

Pilotproject authentieke essen

- Samenwerking met:
 - Agrariërs
 - Agrarische collectieven
 - Lokale partijen (molen e.d.)
 - Gemeente Westerveld
 - Provincie Drenthe
 - IVN Noord

Pilotproject inpasbaarheid woningbouw in landschap

- In stand houden landschappelijke structuren, aardkundige waarden en cultuurhistorische kenmerken van het gebied.
- Inpasbaarheid m.b.t. inheemse voor de omgeving kenmerkende beplanting.
- Samenwerking met:
 - Provincie Drenthe
 - 12 Drentse Gemeenten
- Compensatiemaatregelen nemen voor bijzondere soorten
- Natuurinclusief bouwen (o.a. geïntegreerde nestkasten en vleermuiskasten)

6.2 Prioritering projectvoorstellen vanuit Havelte

Bij de prioritering van de verschillende projectideeën vanuit Havelte is het belangrijk te kijken naar de haalbaarheid ervan en de termijn waarop de uitwerking van deze ideeën haalbaar is. Daarbij is het van groot belang om de verschillende belangen per idee af te wegen en te werken aan draagvlak voor deze projectideeën.

Er is een duidelijk verschil tussen de projectideeën welke op kortere termijn uitvoerbaar zouden kunnen zijn en welke projectenideeën mogelijk meer voorbereidingstijd vergen om uitgevoerd te worden.

Projecten als “Pilotproject authentieke essen”, “Pilotproject inpasbaarheid woningbouw in landschap” en “Herstel en Onderhoudsproject Houtwallen en -singels” vergen veel voorbereiding. Bij deze projecten is het van belang vele grondeigenaren te betrekken en samen te brengen. Deze projecten zullen niet op korte termijn tot een concrete uitvoer worden gebracht.

De projecten die hierboven genoemd zijn die mogelijk wel een goede kans maken om op (redelijk) korte termijn tot uitvoer te worden gebracht zijn:

- **Groen Traineeship**
- **Project herstel Havelter Schapendrift (prioriteit vanuit Dorpsgemeenschap Havelte)**
- **Ervenproject**

Bij al deze projecten is het van belang om de juiste partijen samen te brengen, draagvlak te peilen en te creëren en de financieringsmogelijkheden te verkennen.

Figuur 19: Toegangspoort Holtingerveld

6.3 Vooruitblik en vervolgstappen

Vanuit de dorpsgemeenschap Havelte wordt aangegeven dat vooral ook de communicatie rondom de activiteiten en uitvoer aandacht behoeft. Door meer bekendheid te geven aan de groene activiteiten ontstaat meer bekendheid en naar alle waarschijnlijkheid ook meer draagvlak voor het uitvoeren van voorgenoemde projecten. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de diverse belangen die spelen en dienen de betrokken partijen samengebracht te worden om tot een gedragen plan te komen.

Het project Groen Traineeship heeft inmiddels groen licht gekregen vanuit de landelijke organisatie van Groene Traineeships. Dit project zal (naar alle waarschijnlijkheid) uitgevoerd worden in de eerste helft van 2024.

Dorpsgemeenschap Havelte zou graag het project herstel Havelter Schapendrift uitgevoerd zien worden. De Havelter Schapendrift is gesitueerd bij de school (O.b.s. de Bosrank). De dorpsgemeenschap Havelte maakt zich zorgen over de veiligheid van deze weg en ziet mogelijkheden om vanuit

dit project niet alleen de cultuurhistorische schapendrift te herstellen, maar ook de veiligheid bij de school te vergroten.

Vanuit Landschapsbeheer zullen we in nauwe samenwerking met de dorpsgemeenschap Havelte gaan werken aan een vervolg op het project Regionaal Landschap Drents-Friese Grensstreek. Dit in de vorm van Streekbeheer, waarbij de betrokken groepen actief (met beperkte uren) ondersteuning blijven ontvangen vanuit Landschapsbeheer Drenthe. Alsmede door het initiëren van projectvoorstellen op basis van ideeën die vanuit dit inspiratiedocument naar voren zijn gekomen. Landschapsbeheer Drenthe zal hier als professionele partij de projecten uitvoeren in goede afstemming met de betrokken partijen uit het dorp.

Daarnaast is een wens vanuit de dorpsgemeenschap Havelte om minimaal één keer per jaar om tafel te gaan met Landschapsbeheer om de voortgang van de groepen die actief zijn, ander ontwikkelingen op landschappelijk gebied te bespreken en te verkennen waar samenwerkingsmogelijkheden liggen.